

STUDIA IURIDICA TORUNIENSIA

TOM CZWARTY

pod red. Danuty Janickiej, Toruń 2008

Dariusz Kala

PROCESOWE FUNKCJE ZATRZYMANIA OSOBY W ŚWIETLE ROZWIĄZAŃ KODEKSU POSTĘPOWANIA KARNEGO

1. W naukach społecznych, w tym w szczególności na gruncie prawa karnego procesowego, pojęcie „funkcji” rozumiane jest w zróżnicowany sposób¹. Najczęstsze nadawane mu znaczenia to: a. działalność określona z punktu widzenia oczekiwanych wyników; b. skonkretyzowany typ (rodzaj) działalności; c. zadanie do wykonania; d. cel, który miałby zostać urzeczywistniony przy użyciu danego urządzenia prawnego bądź zespołu przepisów; e. typowy i zamierzony, odpowiadający wyznaczonemu celowi, efekt stosowania określonej instytucji prawnej.

W znaczeniu opisanym wyżej w punkcie a. mówimy np. o „funkcjach kontroli instancyjnej”². Jeśli odwołujemy się do określenia „funkcje procesowe”³, to chodzi nam o pewne skonkretyzowane i zasadnicze rodzaje (typy) działalności procesowej (ściganie, obrona, rozstrzyganie). Do znaczeń wskazanych wyżej w punktach c., d. i e. nawiązują natomiast takie zwroty języka prawniczego, jak „funkcje prawa karnego procesowego”⁴, „funkcje aktu oskarżenia”⁵, „funkcje zasad procesowych”⁶ czy też „funkcje terminów w procesie karnym”⁷.

¹ Szerzej M. Cieślak, *Areszt tymczasowy w świetle obecnego i w perspektywie przyszłego ustawodawstwa*, Państwo i Prawo 1954, nr 12, s. 746 i n.; idem, *O węzłowych pojęciach związanych z sensem kary*, Nowe Prawo 1969, nr 2, s. 198 i n.; idem, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 12 i n.; A. Gaberle, *Funkcje kontroli instancyjnej w procesie karnym (zagadnienia podstawowe)*, [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci Prof. Zbigniewa Dody*, Zakamycze 2000, s. 23; J. Tylman, *Funkcje tymczasowego aresztowania*, [w:] *Zagadnienia prawa konstytucyjnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Szymczaka*, Łódź 1994, s. 273–274; L. K. Paprzycki, *Sądowa kontrola zatrzymania*, Nowe Prawo 1989, nr 9, s. 35–36. Trzeba w tym miejscu nadmienić, że także w języku naturalnym pojęcie „funkcja” występuje w wielu znaczeniach, takich jak: „czynność”, „działanie”, „rola”, „stanowisko”, „obowiązek” (zob. *Mały słownik języka polskiego*, red. S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicka, Warszawa 1989, s. 185).

² Zob. A. Gaberle, *op.cit.*, s. 23 i n.; Z. Doda, *Dopuszczalność zażalenia w polskim procesie karnym*, Kraków 1982, s. 14 i n.

³ M. Cieślak, *Polska procedura...*, s. 470 i n.

⁴ Szerzej W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. I, Bydgoszcz 2000, s. 27.

⁵ Szerzej S. Waltoś, *Akt oskarżenia w procesie karnym*, Warszawa 1963, s. 10 i n.

⁶ A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994, s. 56–57; M. Cieślak, *Polska procedura...*, s. 208; S. Stachowiak, *Funkcje zasady skargowości w polskim procesie karnym*, Poznań 1975, s. 11 i n.

⁷ E. Skrętowicz, [w:] R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Zakamycze 2002, s. 265; I. Nowikowski, *Terminy w kodeksie postępowania karnego*, Lublin 1988, s. 97.

Spróbujmy teraz zastanowić się nad tym, jak rozumieć interesujące nas pojęcie w kontekście wskazanym w tytule niniejszego rozdziału. Pojawia się w szczególności pytanie, czy „funkcje” zatrzymania osoby mogą być identyfikowane z „celami” tego środka? Bliższe przyjrzenie się interesującemu nas zagadnieniu nakazuje postawienie tezy, że utożsamianie „celu” i „funkcji” nie jest właściwe z punktu widzenia semantycznego. Słowa te nie mają, zarówno w języku potocznym⁸, jak też w prawie, identycznego znaczenia. Jak zauważa M. Cieślak⁹, cel to kategoria psychologiczna („projekcja skutku w psychice tego, kto posługuje się danym urządzeniem celowym”), zaś sam skutek (rezultat, efekt), to już obiektywna rzeczywistość. Mówiąc i pisząc o celu, mamy na myśli określony, uprzednio założony efekt, który chcemy osiągnąć. Wyraźnie więc jest to sfera dążeń¹⁰. Skoro tak, to określenie „cele zatrzymania” zawiera w sobie pewien subiektywizm. To niewątpliwie wada interesującego nas zwrotu języka prawniczego. Trzeba wobec tego odwołać się do kategorii bardziej obiektywnej, jaką są „funkcje zatrzymania”, rozumiane jako typowe i zamierzone, odpowiadające wyznaczonemu celowi, efekty działania wspomnianego środka¹¹. Chodzi przy tym o efekty uprzednio założone przez organ podejmujący decyzję o pozbawieniu określonej osoby wolności, jak też przez ustawodawcę, który przecież świadomie i racjonalnie formułuje właśnie w taki, a nie inny sposób treść przepisów uprawniających do stosowania przymusu w procesie karnym. W tym miejscu poczynić jeszcze trzeba jedną istotną uwagę. O zgodności na linii „użyty środek przymusu – osiągnięty efekt” będziemy mogli mówić jedynie wtedy, gdy uzyskany efekt znajdzie swoje zakotwiczenie w podstawie stosowania wspomnianego środka. Zasadnie bowiem wskazuje się w literaturze, że jeśli chodzi o urządzenia prawne, to kierunek ich działania jest wyznaczony przez obowiązujące normy¹². Stąd też nie możemy w kategoriach funkcji zatrzymania rozpatrywać sytuacji, gdy skutek jego stosowania nie ma swego oparcia w obowiązujących aktualnie regulacjach prawnych.

2. Po dokonaniu powyższych uwag o charakterze porządkującym przejdźmy do przedstawienia formułowanych w literaturze klasyfikacji funkcji zatrzymania procesowego. Pod pojęciem zatrzymania procesowego będziemy przy tym rozumieli zarówno ujęcie (zatrzymanie obywatelskie – art. 243 k.p.k.), zatrzymanie właściwe (art. 244 i n. k.p.k., art. 664 i n. k.p.k.), jak i zatrzymanie w celu doprowadzenia (art. 247 k.p.k., art. 75 § 2 k.p.k., art. 376 § 1 zd. II k.p.k., art. 376 § 2 k.p.k., art. 377 § 3 in fine k.p.k., art. 382 k.p.k., art. 285 § 2 k.p.k.).

W odniesieniu do zatrzymania osoby uregulowanego przepisami k.p.k. wyodrębnia się w szczególności funkcje postulatywne, które według założeń leżących u podstaw tego podziału pokrywają się z celami tej instytucji prawnej oraz rzeczywiste – utożsamiane jedynie ze skutkami działania wspomnianej instytucji¹³. W nawiązaniu do zarysowanego tutaj rozróżnienia podkreśla się, że tylko funkcje postulatywne, wyrażone przez ustawodawcę w konkretnej regulacji prawnej, określają sytuacje, w których dopuszczalne jest

⁸ Zob. *Mały słownik języka...*, s. 68, 185.

⁹ M. Cieślak, *O węzłowych pojęciach...*, s. 202.

¹⁰ Odnosząc się do tego problemu, L. K. Paprzycki (op.cit., s. 35) wskazuje, że cel to skutek, do którego dąży podmiot działający i wyznaczający zadania do spełnienia narzędziami, którymi się posługuje.

¹¹ Szerzej M. Cieślak, *Polska procedura...*, s. 12–15.

¹² M. Cieślak, *O węzłowych pojęciach...*, s. 198.

¹³ L. K. Paprzycki, op.cit., s. 35–36.

stosowanie zatrzymania osoby. Nie możemy natomiast, decydując o zastosowaniu tego środka, powoływać się na konieczność realizacji funkcji rzeczowych. Ten środek przymusu nie powinien bowiem służyć np. represji, oddziaływaniu ogólnoprewencyjnemu czy też satysfakcji pokrzywdzonego¹⁴.

W teorii prawa karnego procesowego wyodrębnia się również funkcje zasadnicze (podstawowe) i funkcje akcesoryjne zatrzymania¹⁵. Trudno w tym miejscu sformułować jakieś generalne kryteria zaliczenia danej funkcji do jednej bądź drugiej grupy. Ustalenia w tym zakresie muszą być czynione przy uwzględnieniu treści rozwiązań prawnych stanowiących podstawę interesującego nas środka przymusu¹⁶.

Funkcje środków przymusu stosowanych w postępowaniu karnym dzieli się także na procesowe i pozaprocessowe¹⁷. Podział ten możemy odnieść w szczególności do zatrzymania osoby uregulowanego przepisami k.p.k. Ma on kluczowe znaczenie z punktu widzenia tematu niniejszego opracowania. Pod pojęciem funkcji procesowych będziemy rozumieli te, które sprowadzają się do urzeczywistnienia (zabezpieczenia) celów procesu karnego. Skoro proces to suma następujących po sobie stadiów i dokonywanych w ich ramach rozlicznych czynności, to należy pamiętać, że realizacja celu procesu karnego jako całości (tzw. celu dalszego, nazywanego także zasadniczym bądź ogólnym)¹⁸ stanowić będzie zawsze pochodną właściwej realizacji tzw. celów bliższych, które formułowane są dla poszczególnych odcinków drogi procesowej¹⁹, a nawet dla konkretnych czynności. Ustawodawca niekiedy wprost artykułuje cele określonych czynności procesowych, w tym tych, które sprowadzają się do stosowania przymusu. Z taką sytuacją mamy do czynienia w przypadku środków zapobiegawczych (zob. art. 249 § 1 *in principio* k.p.k.). Zdecydowanie częściej jednak poszczególne cele środków przymusu trzeba wyinterpretować z brzmienia przepisów odnoszących się do tych środków. Tak też dzieje się, gdy chodzi o instytucję zatrzymania osoby.

¹⁴ Ibidem, s. 36.

¹⁵ E. Baran, K. Baran, *Instytucja zatrzymania osób w systemie prawa polskiego*, Problemy Praworzędności 1986, nr 12, s. 47 i n.; L. K. Paprzycki, op.cit., s. 36.

¹⁶ W literaturze (L. K. Paprzycki, op.cit., s. 36) w odniesieniu do zatrzymania wskazuje się na takie funkcje podstawowe, jak: zapobieżenie, by osoba podejrzana nie ukryła się oraz nie dokonała zatarcia śladów przestępstwa. Natomiast funkcje: identyfikacyjną, represyjną, ogólnoprewencyjną i satysfakcyjną zalicza się do grupy funkcji akcesoryjnych (E. Baran, K. Baran, op.cit., s. 47 i n.).

¹⁷ A. Murzynowski, *Areszt tymczasowy oraz inne środki zapobiegające uchylaniu się od sądu*, Warszawa 1963, s. 16 i n.; J. Tylman, op.cit., s. 273; J. Izydorczyk, *Stosowanie tymczasowego aresztowania w polskim procesie karnym*, Zakamycze 2002, s. 47 i n.; idem, *Praktyka stosowania tymczasowego aresztowania (na przykładzie sądów Polski centralnej)*, Łódź 2002, s. 10–11.

¹⁸ Celem procesu karnego jako całości jest wydanie prawidłowego rozstrzygnięcia o jego przedmiocie. Chodzi tutaj więc o uzyskanie stanu tzw. sprawiedliwości materialnoprawnej. Odbywa się to przez zamianę abstrakcyjnej normy prawa karnego materialnego w normę skonkretyzowaną, przymierzoną do danego czynu ludzkiego (według reguł zawartych w części ogólnej kodeksu karnego) i wyciągnięcie z tego faktu następstw przewidzianych w prawie karnym materialnym (zob. szerzej S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2005, s. 20–21; A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994, s. 32 i n.; M. Cieślak, *Polska procedura...*, s. 12–13; T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2005, s. 52).

¹⁹ Niekiedy ustawodawca wlicza je wprost w treści normy prawnej (z taką sytuacją mamy do czynienia w przypadku postępowania przygotowawczego – zob. art. 297 k.p.k.), innym razem cele te należy skonkretyzować w oparciu o istotę danego stadium procesu i realizowane w jego ramach zadania (szerzej zob. W. Daszkiewicz, op.cit., t. I, s. 27–30).

Niektórzy autorzy wyodrębniają także funkcje pozaprosesowe interesującego nas zatrzymania²⁰. Nie sprowadzają się one do zabezpieczenia celów postępowania karnego. Konieczność ich istnienia, charakter prawny i istota budzą szereg kontrowersji. W tym miejscu, uwzględniając ograniczone ramy i przedmiot niniejszego opracowania, wypada jedynie zasygnalizować, że w literaturze wyróżnia się następujące funkcje pozaprosesowe zatrzymania: ochronną, represyjną, ogólnoprewencyjną i satysfakcyjną²¹.

Przedstawione wyżej podziały mogą się w odniesieniu do funkcji zatrzymania pokrywać bądź krzyżować. Jedynie tytułem przykładu należy wskazać, że zapobieżenie zacie-raniu przez osobę podejrzaną śladów przestępstwa ma charakter postulatywny, zasadniczy (podstawowy) i jednocześnie procesowy (art. 244 § 1 k.p.k.). Natomiast funkcja uregulowanego w art. 247 § 1 k.p.k. zatrzymania w celu doprowadzenia osoby podejrzanej, jeśli doprowadzenie to wynika z konieczności skierowania do sądu wniosku o jej tymczasowe aresztowanie z powodów wskazanych w art. 249 § 1 k.p.k. w zw. z art. 258 § 3 k.p.k.²², ma charakter postulatywny, a jednocześnie akcesoryjny i pozaprosesowy.

Procesowe funkcje zatrzymania osoby powinny mieć swoje zakotwiczenie w warunkach dopuszczalności stosowania tego środka przymusu. Chodzi tutaj oczywiście o warunki materialne²³. Ich analiza pozwala wnioskować o funkcjach, które prawodawca chce przy pomocy zatrzymania osoby realizować.

3. Jeśli prześledzimy rozwiązania prawne dotyczące wszystkich środków przymusu uregulowanych w k.p.k. oraz przeanalizujemy prezentowane w tej materii poglądy doktryny, to dojdziemy do wniosku, że interesujące nas środki spełniają szereg funkcji procesowych o dość zróżnicowanym charakterze²⁴. Trafnie i dobitnie akcentuje tę okoliczność J. Tylman²⁵, wskazując, że środki przymusu „zabezpieczają prawidłowy przebieg i skuteczność postępowania karnego i stwarzają odpowiednie warunki wykonywania czynności procesowych, [...] ich rodzaje i formy uzależnione są od konkretnych zadań, których realizację mają zapewnić; z tych powodów są one zróżnicowane i spełniają różnorodne funkcje”. Podejmując w tym miejscu próbę opisanie tych funkcji w sposób możliwie syntetyczny, należy stwierdzić, że sprowadzają się one do:

1. poszukiwania, uzyskiwania i zabezpieczenia dowodów,
2. ochrony materiału dowodowego przed jego utratą lub zniekształceniem,
3. zabezpieczenia osoby oskarżonego dla celów prowadzonego postępowania,

²⁰ J. Tylman, op.cit., s. 270 i n.; A. Murzynowski, *Areszt tymczasowy...*, s. 19 i n.; L. K. Paprzycki, op.cit., s. 35 i n.; E. Baran, K. Baran, op.cit., s. 47 i n.

²¹ L. K. Paprzycki, op.cit., s. 36; E. Baran, K. Baran, op.cit., s. 47 i n.

²² Zgodnie z art. 249 § 1 k.p.k. środki zapobiegawcze można wyjątkowo stosować także w celu zapobieżenia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa. Rozwinięcie tej regulacji znajdujemy w art. 258 § 3 k.p.k. Przepis ten stanowi, że tymczasowe aresztowanie może wyjątkowo nastąpić także wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub umyślnego występku, popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, a zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi.

²³ Szerzej na temat tego pojęcia zob. K. Marszał, [w:] *Stosowanie środków przymusu w procesie karnym. Problem karnoprosesowych ograniczeń praw obywatelskich*, red. K. Amelung i K. Marszał, Katowice 1990, s. 122 i n.

²⁴ Zob. M. Cieślak, *Polska procedura...*, s. 400 i n.; idem, *Środki przymusu na tle systemu bodźców prawnych w procesie karnym*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego (Prace prawnicze)* 1960, z. 7, s. 98 i n.; S. Waltoś, *Proces karny...*, s. 405; T. Grzegorzczak, J. Tylman, op.cit., s. 508 i n.; A. Murzynowski, *Areszt tymczasowy...*, s. 11 i n.

4. zapewnienia stawiennictwa osób wezwanych oraz realizacji przez te osoby obowiązków procesowych,

5. utrzymania powagi, spokoju i porządku czynności sądowych,

6. zabezpieczenia wykonalności kary grzywny, środków karnych o charakterze majątkowym lub roszczeń cywilnych.

Spróbujmy teraz zastanowić się, czy wszystkie powyższe funkcje aktualizują się w odniesieniu do zatrzymania osoby uregulowanego przepisami k.p.k.? Na tak postawione pytanie należy udzielić odpowiedzi przeczącej. Analiza treści art. 243 k.p.k., art. 244 § 1 k.p.k., art. 247 § 1 k.p.k., art. 285 § 2 k.p.k. i art. 664 i n. k.p.k. prowadzi do wniosku, że interesujące nas zatrzymanie nie służy poszukiwaniu, uzyskiwaniu i zabezpieczeniu dowodów. Z pewnością nie zmierza też do zabezpieczenia wykonalności kary grzywny, środków karnych o charakterze majątkowym lub roszczeń cywilnych. Nie realizuje także funkcji polegającej na utrzymaniu powagi, spokoju i porządku czynności sądowych.

W odniesieniu do zatrzymania osoby aktualizują się natomiast funkcje procesowe sprowadzające się do: ochrony materiału dowodowego przed jego utratą lub zniekształceniem; zabezpieczenia oskarżonego²⁶ dla celów prowadzonego postępowania; zapewnienia stawiennictwa osób wezwanych (innych niż oskarżony) oraz realizacji przez nie obowiązków procesowych.

W tej właśnie kolejności omówione zostaną, w dalszej części niniejszego opracowania, wskazane wyżej funkcje zatrzymania.

4. Funkcja ochrony materiału dowodowego przed jego utratą lub zniekształceniem realizowana jest przede wszystkim przy użyciu zatrzymania właściwego (art. 244 § 1 k.p.k., art. 664 i n. k.p.k.).

Zgodnie z art. 244 § 1 k.p.k. Policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, a zachodzi „obawa [...] zatarcia śladów przestępstwa”. Powyższy przepis znajdzie swoje zastosowanie także w postępowaniu karnym w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych, przy czym uprawnione do dokonania zatrzymania będą tutaj również Żandarmeria Wojskowa, przełożony wojskowy i wojskowe organy porządkowe²⁷ (art. 663 k.p.k. i art. 664 i n. k.p.k. w zw. z art. 646 k.p.k.).

Spróbujmy w tym miejscu odpowiedzieć na pytanie, jak należy rozumieć zwrot „zacieranie (zatarcie) śladów przestępstwa”? W literaturze spotkać można pogląd, iż są to wszelkie działania zmierzające do uniemożliwienia lub utrudnienia prowadzenia przewidzianych prawem czynności procesowych zmierzających do wyjaśnienia okoliczności sprawy²⁸. Z takim rozumieniem powyższego zwrotu trudno się zgodzić. Pozostaje ono

²⁵ J. Tylman, op.cit., s. 271.

²⁶ Pod pojęciem „oskarżonego” będziemy mieli tutaj na myśli także osobę, o jakiej mowa w art. 243 k.p.k., osobę podejrzaną oraz podejrzanego. W takim też, najszerszym z możliwych znaczeń, interesujące nas pojęcie użyte zostało w dalszej części pracy.

²⁷ Szerzej D. Kala, *Tryby szczególnie w kodeksie postępowania karnego w świetle poglądów prezentowanych w doktrynie i judykaturze*, Toruń 2005, s. 165; idem, *Kodeksowe postępowania szczególnie. Komentarz, piśmiennictwo, orzecznictwo*, Warszawa 2001, s. 121.

²⁸ P. Hofmański, *Zatrzymanie policyjne w świetle nowego kodeksu postępowania karnego. Nowa Kodyfikacja Karna. Krótkie Komentarze*, Warszawa 1998, z. 14, s. 189; P. Sowiński, *Zatrzymanie osoby*, Rzeszowskie Zeszyty Naukowe 1992, z. 1, s. 67.

w sprzeczności z literalnym brzmieniem interesującego nas fragmentu art. 244 § 1 k.p.k.²⁹ i powoduje nieuzasadnione rozszerzenie jednej z podstaw stosowania zatrzymania właściwego. Niedopuszczalne jest zaś stosowanie analogii, jak również dokonywanie wykładni ekstensywnej (*interpretatio extensiva*), w odniesieniu do podstaw środków przymusu procesowego.

Zajęcie trafnego stanowiska co do rozumienia użytego w art. 244 § 1 k.p.k. określenia „zacieranie śladów” nie jest możliwe bez wyjaśnienia pojęcia „ślady przestępstwa (czynu karalnego)”. Tej materii szczególną uwagę poświęca się w nauce kryminalistyki. Odwołując się do prezentowanych tam poglądów, przyjąć trzeba, że „ślady przestępstwa” w znaczeniu tradycyjnym (*sensu stricto*)³⁰ to przedmioty materialne, ich usytuowanie, cechy strukturalne, substancjalne i zjawiskowe, zmiany jakościowe, ilościowe lub przestrzenne, a także energia i jej przejawy – wykazujące związek z ustalonym czynem zabronionym i mogące służyć do wnioskowania o tym czynie i jego sprawcy³¹. Z kolei przedmioty materialne to w szczególności rzeczy jednostkowe, ich zespoły oraz fragmenty, ciało człowieka żywego, a także jego włókna³². Uwzględniając powyższe wskazania i przenosząc je na grunt procedury karnej, przyjąć trzeba, że zacieranie śladów przestępstwa to bezprawna ingerencja w sferę rzeczowych źródeł dowodowych, polegająca na ich usuwaniu lub dokonywaniu w nich zmian. Ustawodawca, nakazując zatrzymanie osoby podejrzanej, gdy zachodzi obawa zacierania przez nią śladów, daje wyraz temu, że należy konsekwentnie chronić rzeczowe źródła dowodowe przed ich utratą lub zniekształceniem. Do tego właśnie sprowadza się jedna z funkcji zatrzymania właściwego uregulowanego w art. 244 § 1 k.p.k. I trudno się temu dziwić, zważywszy na bardzo istotne znaczenie, jakie ze względu na swój obiektywny charakter mają w procesie karnym dowody rzeczowe.

5. Jak już wcześniej wskazano, proces karny to suma następujących po sobie stadiów i dokonywanych w ich ramach różnego rodzaju czynności. Realizacja celów procesu jako całości (tzw. celów dalszych) stanowić będzie zawsze pochodną właściwej realizacji tzw. celów bliższych, które formułowane są dla poszczególnych odcinków drogi procesowej. Oskarżony może występować w toku procesu bądź jako jego aktywny uczestnik (strona) bądź też jako źródło dowodowe, składając stosowne wyjaśnienia. Zarysowana tutaj dwiistość sytuacji tego podmiotu ma istotne znaczenie z punktu widzenia skonkretyzowanej wyżej funkcji zabezpieczenia osoby oskarżonego dla celów prowadzonego postępowania. Stosowanie interesującego nas izolacyjnego środka przymusu będzie bowiem niekiedy motywowane koniecznością zagwarantowania fizycznej obecności oskarżonego w toku procesu. Źródłem powyższej decyzji może być też konieczność pozyskania od oskarżone-

²⁹ Trafnie w tym kontekście akcentuje R. A. Stefański (*Zatrzymanie według nowego kodeksu postępowania karnego*, Prokuratura i Prawo 1997, nr 10, s. 43–44), że ustawodawca, używając w art. 244 § 1 k.p.k. zwrotu „obawa zatarcia śladów przestępstwa”, nie miał na myśli obawy jakiegokolwiek utrudniania postępowania, lecz chodziło mu tylko o jeden z możliwych przejawów tego utrudniania, tj. zacieranie śladów przestępstwa.

³⁰ Pamiętać trzeba, że o „śladach przestępstwa” możemy mówić także w znaczeniu szerszym i rozumieć pod tym pojęciem zarówno rzeczowe źródła dowodowe z ich właściwościami, jak i subiektywne ślady pamięciowe, czyli engramy powstałe w mózgu człowieka pod wpływem bodźców działających na zmysły (M. Kulicki, *Wybrane zagadnienia techniki kryminalistycznej*, Toruń 1991, s. 87).

³¹ M. Kulicki, op.cit., s. 88; zob. też B. Hołyst, *Kryminalistyka*, Warszawa 1987, s. 181.

³² M. Kulicki, op.cit., s. 88.

go wyjaśnień ułatwiających ustalenie prawdy materialnej³³. Najczęściej jednak pozbawienie oskarżonego wolności pozostanie pochodną jednoczesnej potrzeby zabezpieczenia tej osoby jako aktywnego uczestnika procesu (strony) oraz jako źródła dowodowego.

Analiza treści art. 243 k.p.k. prowadzi do wniosku, że interesująca nas funkcja analizowanego środka przymusu aktualizuje się z pewnością w odniesieniu do ujęcia (zatrzymania obywatelskiego). Zgodnie z art. 243 § 1 k.p.k., każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości.

Dokonanie ujęcia uzasadnia nagle potrzeba zapobiegnięcia uchylaniu się sprawcy przed odpowiedzialnością karną³⁴. Jak wskazano w literaturze, zatrzymanie obywatelskie cechuje subsydiarność w stosunku do działań organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości³⁵. Możemy tutaj mówić o chwilowym pozbawieniu wolności dokonany w zastępstwie Policji bądź innego uprawnionego organu. Tę ostatnią tezę wspiera wynikający z art. 243 § 2 k.p.k. obowiązek niezwłocznego oddania osoby ujętej w ręce Policji.

Ustawodawca, wyliczając podstawy ujęcia, wymienia odrębną uzasadnioną obawę ukrycia się oraz niemożność ustalenia tożsamości osoby. Oczywiście opisane wyżej stany mogą także wystąpić jednocześnie. Potwierdza to sama konstrukcja art. 243 § 1 k.p.k., w którym interesujące nas podstawy zatrzymania obywatelskiego zostały oddzielone funktorem alternatywy łącznej „lub”. Wypada dodać, że niemożność ustalenia tożsamości ujętego podmiotu często wskazuje również na uzasadnioną obawę jego ukrycia się³⁶. Nie powinno więc budzić wątpliwości, że obie podstawy omawianego środka przymusu związane są z zabezpieczeniem osoby dla potrzeb postępowania. Ujmując zagadnienie ściślej, powiemy, że zatrzymanie obywatelskie realizuje funkcję zagwarantowania osoby dla celów przyszłego postępowania zmierzającego do ustalenia jej odpowiedzialności karnej.

Przejdźmy teraz do analizy interesującej nas funkcji w odniesieniu do zatrzymania właściwego. Zgodnie z art. 244 § 1 k.p.k. Policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, a zachodzi „obawa [...] ucieczki lub ukrycia się tej osoby”. Regulacja ta znajdzie swoje zastosowanie także w postępowaniu karnym w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych, przy czym uprawnione do dokonania zatrzymania będą tutaj również Żandarmeria Wojskowa, przełożony wojskowy i wojskowe organy porządkowe³⁷ (art. 663 k.p.k. i art. 664 i n. k.p.k. w zw. z art. 646 k.p.k.).

Jak wskazywał jeszcze na gruncie rozwiązań k.p.k. z 1928 r. A. Murzynowski, „zatrzymanie procesowe stosuje się w przypadku natychmiastowej potrzeby zapobiegnięcia

³³ Oczywiście podmiot dokonujący zatrzymania nie może mieć pewności, czy oskarżony zechce złożyć w sprawie wyjaśnienia, czy też skorzysta z przysługującego mu prawa do odmowy ich składania. Aby się jednak o tym przekonać, trzeba podjąć próbę przesłuchania tej osoby. To zaś możliwe jest tylko wówczas, gdy pozostaje ona do dyspozycji organu prowadzącego proces.

³⁴ W. Smardzewski, *Z problematyki ujęcia na gorącym uczynku*, Nowe Prawo 1980, nr 3, s. 46; R. A. Stefański, *Środki zapobiegawcze...*, s. 50; idem, *Zatrzymanie według...*, s. 39; idem, *Tymczasowe aresztowanie i związane z nim środki przymusu w nowym kodeksie postępowania karnego*, Nowa Kodyfikacja Karne. Krótkie Komentarze, Warszawa 1997, z. 6, s. 128.

³⁵ E. Baran, K. Baran, op.cit., s. 49. Jak zauważa T. Zbański (*Środki zapobiegawcze*, Warszawa 1974, s. 34), instytucja ujęcia jest prawnie uregulowanym elementem pomocy społeczeństwa dla organów ścigania.

³⁶ Szerzej kwestia ta zostanie przedstawiona przy okazji omawiania problematyki funkcji zatrzymania właściwego.

³⁷ Szerzej D. Kala, *Tryby szczególne...*, s. 165; idem, *Kodeksowe postępowania szczególne...*, s. 121.

uchylaniu się oskarżonego od wymiaru sprawiedliwości”. Za jedną z klasycznych form tego uchylania się autor ten uznawał ucieczkę oskarżonego bądź choćby podjęcie działań wskazujących na istnienie umotywowanej obawy takiej ucieczki. Pogląd ten pozostaje aktualny także obecnie³⁸, przy czym odpowiednio odnosił się on będzie również do sytuacji związanej z ukryciem się bądź obawą ukrycia się osoby podejrzanej oraz podejrzanego. W obliczu tego wyводу wydaje się oczywiste, że funkcją zatrzymania właściwego jest zagwarantowanie obecności wskazanych wyżej osób w prowadzonym postępowaniu jako strony oraz źródła dowodowego. Podkreślić trzeba, że obecność ta okaże się niezbędna w szczególności w toku przyszłego postępowania jurysdykcyjnego (vide art. 374 § 1 k.p.k.). Oczywiście w zależności od okoliczności danej sprawy zatrzymanie nastąpić może w trakcie wszczętego już wcześniej w sposób formalny postępowania bądź też stanowić będzie czynność de facto inicjującą to postępowanie³⁹.

Na zakończenie tego wyvodu trzeba jeszcze nadmienić, że powyższa funkcja zatrzymania wyeksponowana została także w art. 5 ust. 1 lit. c Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. W przepisie tym stanowi się, że „nikt nie może być pozbawiony wolności [...] z wyjątkiem zgodnego z prawem zatrzymania w celu postawienia przed właściwym organem [...] jeśli jest to konieczne [...] w celu uniemożliwienia ucieczki po jego [czynu zagrożonego karą – uwaga D. K.] dokonaniu”.

Omawiając problematykę funkcji zatrzymania właściwego, należy odnieść się także do problemu podstawy tego zatrzymania, jaką jest niemożność ustalenia tożsamości osoby. Odwołuje się do niej art. 244 § 1 k.p.k. W literaturze spotkać można pogląd, że zatrzymanie dokonane na tej podstawie realizuje odrębną i wąską funkcję określaną mianem identyfikacyjnej⁴⁰. Pojawia się jednak pytanie, czy istotnie zatrzymanie stosowane z tego powodu służy tylko identyfikacji osoby, czy też w ten sposób urzeczywistniana jest szersza funkcja związana z zabezpieczeniem oskarżonego dla celów prowadzonego postępowania? Oповідzieć się wypada za tym drugim stanowiskiem. Uzasadnić je należy w ten sposób, że niemożność ustalenia tożsamości danej osoby często wskazywać będzie na istniejącą

³⁸ Trzeba jedynie zauważyć, że w odróżnieniu od art. 154 k.p.k. z 1928 r., obecnie obowiązujący k.p.k. w art. 244 § 1 (podobnie zresztą jak d.k.p.k. w art. 206 § 1) nie zawiera określenia podejrzany, lecz osoba podejrzana. Tę zmianę terminologiczną uznać trzeba za trafną, jeśli się zważy, że podejrzany to osoba, wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów, albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego (art. 71 § 1 k.p.k.). Tymczasem oczywiście pozostaje to, iż zatrzymanie dotyczy także osób, które nie mają statusu podejrzanego. „Osobą podejrzaną” w rozumieniu art. 244 § 1 k.p.k. będzie więc podmiot, któremu nie przedstawiono formalnego zarzutu, lecz dokonano wobec niego czynności zatrzymania w związku z uzasadnionym przypuszczeniem popełnienia przestępstwa (por. F. Prusak, *Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności karnej*, Warszawa 1973, s. 165; idem, *Faktycznie podejrzany w procesie karnym*, Paestra 1971, nr 3, s. 32 i n.; zob. też M. Klejnowska, *Osoba podejrzana w procesie karnym*, Prokurator 2003, nr 2, s. 38 i n.; W. Grzeszczyk, *Główne kierunki zmian kodeksu postępowania karnego (część II)*, Prokuratura i Prawo 2003, nr 6, s. 9; R. A. Stefański, *Obligatoryjne śledztwo prokuratorskie w świetle noweli do k.p.k. z 2003 r.*, Prokuratura i Prawo 2003, nr 3, s. 144). Co do takiej osoby istnieje jedynie umotywowane przypuszczenie popełnienia przestępstwa. Skoro jednak nie postawiono jej stosownego zarzutu dokonania czynu przestępnego, to w konsekwencji nie ma ona statusu strony. W stosunku do osoby podejrzanej dopuszczalne jest więc podejmowanie jedynie takich czynności, na które ustawa wyraźnie zezwala. Jedną z nich pozostaje zatrzymanie (szerzej D. Kala, *Procesowo-kryminalistyczna problematyka oględzin osoby*, [w:] *Doctrina multiplex veritas una. Księga jubileuszowa ofiarowana Prof. Mariuszowi Kulickiemu*, red. A. Bulsiewicz, A. Marek, V. Kwiatkowska-Darul, Toruń 2004, s. 348; zob. też E. Skrętowicz, *Faktycznie podejrzany w polskim procesie karnym*, Studia Iuridica 1997, nr 33, s. 195–197).

³⁹ Por. K. Marszał, [w:] *Stosowanie środków...*, s. 22; M. Klejnowska, *Osoba podejrzana...*, s. 38 i n.

⁴⁰ E. Baran, K. Baran, op.cit., s. 47; L. K. Paprzycki, op.cit., s. 36.

obawę jej ukrycia się. Ponadto niedokonanie czynności zatrzymania w takim wypadku uniemożliwi też ustalenie, kto był sprawcą przestępstwa⁴¹. Podsumowując powyższy wywód, trzeba więc stwierdzić, że zatrzymanie właściwe dokonane z powodu niemożności ustalenia tożsamości osoby także służy zabezpieczeniu tej osoby dla celów procesu.

6. W tej chwili spróbujmy bliżej przyjrzeć się problematyce zatrzymania w celu doprowadzenia w kontekście pełnionej przez ten środek funkcji. Zanim poczynione zostaną w tej materii uwagi szczegółowe należy przypomnieć, że do 30 czerwca 2003 r. zatrzymanie to uregulowane było jedynie w art. 247 k.p.k. Natomiast od chwili wejścia w życie 1 lipca 2003 r. ustawy z 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego⁴², o tym środku przymusu traktują także regulacje art. 75 § 2 k.p.k., art. 376 § 1 zd. II k.p.k., art. 376 § 2 k.p.k., art. 377 § 3 in fine k.p.k., art. 382 k.p.k. Wszędzie tam, gdzie k.p.k. przewidywał możliwość doprowadzenia (sprowadzenia) oskarżonego ustawodawca wskazał, że czynność ta łączy się także z jego zatrzymaniem. W tym miejscu wypada zająć stanowisko co do przyczyn dokonania tego rodzaju zmian w obowiązujących przepisach prawa. Wyjaśnienie powyższego problemu znajdujemy w uzasadnieniu cytowanej Noweli do k.p.k. Wskazuje się tam (s. 54, 65), że „przymusowe sprowadzenie oskarżonego musi być poprzedzone zatrzymaniem – taka jest logika faktów [...] projekt, także w rozdziale o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (podobnie jak w rozdziale o środkach przymusu), konsekwentnie realizuje zasadę, że każde przymusowe doprowadzenie wiąże się z faktycznym zatrzymaniem osoby, wobec której takie przymusowe doprowadzenie zostało zarządzone”. Przytoczoną argumentację uznać należy za trafną⁴³. Dotychczas w trakcie realizacji czynności doprowadzenia (sprowadzenia) oskarżonego de facto dochodziło do jego zatrzymania, choć w przepisach k.p.k. (poza art. 247 § 1 k.p.k.) nie było na

⁴¹ J. Bednarzak, [w:] J. Bafia, J. Bednarzak, M. Flemming, S. Kalinowski, H. Kempisty, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1976, s. 278. Na marginesie wypada jeszcze w tym miejscu nadmienić, że postawiona teza, iż niemożność ustalenia tożsamości zatrzymanego rodzi obawę jego ukrycia się doznaje wsparcia także w treści art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k., określającego jedną ze szczególnych podstaw tymczasowego aresztowania. Analiza tej regulacji prawnej prowadzi do wniosku, że ustawodawca uznał, iż niemożność ustalenia tożsamości osoby stwarza swego rodzaju domniemanie uzasadnionej obawy ucieczki lub ukrywania się oskarżonego (szerzej R. A. Stefański, *Środki zapobiegawcze...*, s. 48; idem, *Tymczasowe aresztowanie...*, s. 26–27; A. Murzynowski, *Kryteria stosowania środków zapobiegających uchylaniu się od sądu*, Państwo i Prawo 1954, nr 1, s. 114 i n.; J. Karpacz, *Prawne i kryminalistyczne aspekty tymczasowego aresztowania*, Warszawa 1986, s. 93). Zasadnie wskazywał jeszcze na gruncie rozwiązań k.p.k. z 1928 r. M. Cieślak (*Areszt tymczasowy...*, s. 755), że „domniemanie to nie wiąże bezwzględnie organu stosującego areszt; ma on możliwość oceny, czy pomimo takiej typowej sytuacji obawa ucieczki [obecnie także ukrycia się – uwaga D. K.] jest realna w danym konkretnym przypadku”. Stanowisko to zachowało swoją aktualność także obecnie.

⁴² DzU z 2003 r., Nr 17, poz. 155. Ustawa ta powoływana będzie dalej jako Nowela do k.p.k.

⁴³ Zob. też P. Hofmański, *Nowela do Kodeksu postępowania karnego z 10 stycznia 2003 r. – założenia podstawowe*, Przegląd Więziennictwa Polskiego 2003, nr 38–39, s. 6; idem, *Konwencja europejska a prawo karne*, Toruń 1995, s. 194 i n. Odmienny pogląd wydaje się prezentować J. Zagórski (*Zatrzymanie przez policję oraz umieszczenie w policyjnych izbach zatrzymań*, Państwo i Prawo 2004, nr 9, s. 92), który uważa, że czynności polegające na przymusowym doprowadzeniu nie muszą wiązać się z jakkolwiek formą pozbawienia wolności osoby doprowadzanej, lecz tylko z wyegzekwowaniem wykonania przez nią określonego zadania, po którym osoba ta staje się natychmiast wolna. Autor ten zapomina jednak, iż realizacja czynności doprowadzenia nie może odbyć się bez uprzedniego dokonania fizycznego zatrzymania osoby. Zatrzymany musi się podporządkować dyspozycjom organu procesowego i jest pozbawiony możliwości swobodnego dysponowania swoją osobą aż do momentu jego zwolnienia. Te elementy przesądzają o tym, że mamy tutaj do czynienia właśnie z pozbawieniem go wolności, które przybiera formę zatrzymania.

ten temat mowy. Zmiany w tej materii wprowadzone Nowelą do k.p.k., poza określonym walorem sankcjonująco-porządkującym, mają istotne znaczenie gwarancyjne⁴⁴. Skoro bowiem dochodzi do formalnego zatrzymania danej osoby, to korzystać ona może z szeregu uprawnień przewidzianych zarówno w k.p.k., jak i w Konstytucji dla osób pozbawionych wolności, w tym w szczególności z prawa do wniesienia zażalenia na zastosowanie tego środka przymusu.

Spróbujmy teraz udzielić odpowiedzi na pytanie, jaka jest funkcja interesującego nas zatrzymania. Jako pierwsza narzuca się odpowiedź, że służy ono doprowadzeniu oskarżonego do organu procesowego. Oczywiście jest jednak to, że powyższe doprowadzenie stanowi jedynie pewien środek do osiągnięcia ostatecznego celu. Chcąc precyzyjnie określić ten cel, a następnie ustalić funkcję omawianego zatrzymania, musimy skonkretyzować, czemu ma służyć pozbawienie danej osoby wolności i doprowadzenie jej do prokuratora (innego organu ścigania) lub sądu. Jeszcze na tle regulacji d.k.p.k. akcentowano w piśmiennictwie, że zarządzenie zatrzymania w celu doprowadzenia ma umożliwić przesłuchanie oskarżonego (osoby podejrzanej)⁴⁵. Niewątpliwie jest to jeden z powodów leżących u podstaw stosowania tego środka przymusu procesowego. Inne przyczyny wskazywane w doktrynie to podjęcie wobec danej osoby działań zmierzających do jej tymczasowego aresztowania (konieczność zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania) lub przedstawienia zarzutów, potrzeba zapewnienia właściwego rytmu i ekonomiki prowadzonego postępowania karnego⁴⁶. Istotną przyczyną stosowania interesującego nas środka przymusu jest także konieczność zapewnienia udziału oskarżonego w rozprawie (w innej czynności procesowej), na którą został wezwany i nie stawił się bez usprawiedliwienia bądź potrzeba doprowadzenia go ponownie do sali rozpraw w sytuacji opuszczenia jej bez zgody przewodniczącego. Jeśli prześledzimy treść regulacji art. 75 § 2 k.p.k., art. 247 k.p.k., art. 376 § 1 zd. II k.p.k., art. 376 § 2 k.p.k., art. 377 § 3 in fine k.p.k. i art. 382 k.p.k. i podejmiemy próbę przedstawienia interesującego nas problemu w sposób bardziej zgeneralizowany to dojdziemy do wniosku, iż stosowanie powyższego środka przymusu następuje w celu zapewnienia udziału oskarżonego⁴⁷ w procesie karnym bądź to jako źródła dowodowego bądź też jako aktywnego podmiotu procesu. Innymi słowy, interesujący nas środek przymusu zabezpiecza osobę oskarżonego dla celów procesowych.

7. Jak wcześniej wskazano, funkcją procesową zatrzymania jest także zapewnienie sta-
wienictwa osób wezwanych (innych niż oskarżony) oraz realizacji przez nie obowiązków procesowych. Zgodnie z art. 285 § 1 k.p.k. na świadka, biegłego, tłumacza lub specjalistę, który bez usprawiedliwienia nie stawił się na wezwanie organu prowadzącego postępowanie

⁴⁴ Tak też A. R. Świątłowski, *Kodeks postępowania karnego po nowelizacji*, Monitor Prawniczy (dodatek) 2003, nr 13, s. 21.

⁴⁵ A. Murzynowski, *Tymczasowe aresztowanie i zatrzymanie w postępowaniu karnym*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1984, z. 3, s. 22.

⁴⁶ Szerzej T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Zakamycze 2003, s. 638; R. A. Stefański, *Środki zapobiegawcze...*, s. 249; idem, *Zatrzymanie według...*, s. 45; idem, *Tymczasowe aresztowanie...*, s. 139; J. Zagórski, *Zatrzymanie przez policję...*, s. 92; R. Zdybel, *Zatrzymanie procesowe w świetle rozwiązań kodeksu postępowania karnego oraz praktyki organów ścigania*, Przegląd Sądowy 2003, nr 9, s. 77.

⁴⁷ W warunkach art. 247 § 1 k.p.k. zatrzymanie w celu doprowadzenia odnosić należy do „osoby podejrzanej”, jeśli zaś interesująca nas czynność dokonana zostanie na podstawie art. 75 § 2 k.p.k. w stadium postępowania przygotowawczego, to jej podmiotem będzie „podejrzany”.

nie albo bez zezwolenia tego organu wydalił się z miejsca czynności przed jej zakończeniem, można nałożyć karę pieniężną w wysokości do 3000 złotych. We wskazanych wyżej wypadkach wolno ponadto zarządzić zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie świadka. Natomiast zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie biegłego, tłumacza i specjalisty stosuje się tylko wyjątkowo (art. 285 § 2 k.p.k.)⁴⁸. W stosunku do żołnierza aktualizuje się dyspozycja art. 247 § 3 k.p.k., co oznacza, że zarządzenia dotyczące zatrzymania i przymusowego doprowadzenia tej osoby wykonują właściwe organy wojskowe.

Regulacja art. 285 § 2 k.p.k. jako wyjątkowa musi być wykładana restryktywnie, stąd też grupę jej adresatów uznać trzeba za zamkniętą.

Skoro powyższy środek przymusu stosowany jest wobec podmiotów, o odpowiedzialności których nie rozstrzyga się w procesie karnym, to korzystanie z możliwości, jakie stwarza dyspozycja art. 285 § 2 k.p.k., powinno odbywać się szczególnie rozważnie i w sposób umiarkowany. Choć z treści powyższej regulacji wynika dopuszczalność jednoczesnego orzeczenia kary pieniężnej i zarządzenia zatrzymania w celu doprowadzenia, to zgodnie z regułą minimalizacji środków przymusu należałoby najpierw podjąć próbę uzyskania oczekiwanego rezultatu przy pomocy środka nieizolacyjnego (dyrektywa umiaru). Dopiero w sytuacji, gdyby okazało się to niemożliwe lub organ procesowy od razu oceniłby, że orzeczenie tylko kary pieniężnej nie wystarczy do spowodowania stawiennictwa osoby, dopuszczalne będzie odwołanie się jednocześnie do zatrzymania w celu doprowadzenia.

Interesujące nas zatrzymanie służy zapewnieniu stawiennictwa osób wezwanych (świadka, biegłego, tłumacza, specjalisty) i realizacji przez te osoby konkretnych obowiązków. Sprowadzają się one w szczególności do złożenia zeznania, wydania opinii, dokonania tłumaczenia, przeprowadzenia określonych czynności technicznych w warunkach art. 205 § 1 k.p.k. Mają więc charakter ściśle procesowy. Stąd też funkcję interesującego nas środka przymusu, sprowadzającą się do urzeczywistnienia tych obowiązków, określić należy mianem w pełni procesowej.

8. Podsumowując powyższe wywody, należy zwrócić uwagę na wielość procesowych funkcji zatrzymania osoby. Podkreślić trzeba, że funkcje te są jednoznacznie skorelowane z celami postępowania karnego i mają swoje wyraźne zakotwiczenie w obowiązujących regulacjach prawnych. Ten stan rzeczy wypada w pełni aprobować. Jednocześnie należy pamiętać o tym, że zatrzymanie, to obok tymczasowego aresztowania najbardziej dolegliwy środek przymusu procesowego, wkraczający niezwykle głęboko w sferę chronionego konstytucyjnie i konwencyjnie prawa człowieka do wolności osobistej. Stąd też wypada postulować stosowanie tego środka jedynie wtedy, gdy jest to konieczne dla prawidłowego rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu i uzyskania w ten sposób stanu tzw. sprawiedliwości materialnoprawnej.

⁴⁸ Szerzej R. Górecki, *Dopuszczalność stosowania kar porządkowych wobec niektórych uczestników postępowania przygotowawczego*, Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych 1986, nr 44, s. 123 i n.; Z. Najgebauer, *Orzekanie porządkowych grzywien i kar pieniężnych w postępowaniu sądowym*, Nowe Prawo 1971, nr 7–8, s. 1115 i n.; K. Marszał, [w:] K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, Katowice 2003, s. 357 i n.; idem, [w:] *Stosowanie środków przymusu...*, s. 54; W. Wolter, *Przymus w postępowaniu karnym*, Głos Prawników Śląskich 1938, nr 4, s. 460 i n.; R. A. Stefański, [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, red. Z. Gostyński, Warszawa 2004, s. 240 i n.; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, red. P. Hofmański, Warszawa 2004, s. 1151 i n.

